

запах продукта, а также вредно влияющих на организм человека.

К этим общим требованиям добавляется еще ряд специфических, например, непроницаемость в отношении микроорганизмов, а также водо-, паро-, газо- и ароматонепроницаемость, малая светопроницаемость, особенно для ультрафиолетовых лучей.

Жидкие пищевые продукты, стабильность качества которых при хранении основана на асептическом розливе или на добавлении консервантов, фасуют в бумажную или картонную тару прямоугольной или тетраэдрической формы с полимерными покрытиями, аналогично применяемой для фасования молока длительного хранения. Такая тара состоит из нескольких слоев материалов по схеме: парафин – бумага – алюминиевая фольга – полиэтилен.

Для изготовления консервов, сохранность которых должна быть обеспечена тепловой стерилизацией, используется полимерная тара на основе полиэтилентерефталата – полиэтилена, полипропилена, полиамида-11 и других теплостойких полимерных материалов, при этом особое внимание уделяется прочности сварных швов и мерам, позволяющим максимально удалить воздух из тары при фасовании с целью предупреждения возникновения избыточного давления в таре при стерилизации, за счет теплового расширения воздуха и пищевого продукта. Процесс стерилизации консервов в полимерных видах тары весьма осложняется режимом противодавления в автоклавах, так как давление в аппарате на протяжении всего цикла должно превышать давление в таре, препятствуя ее раздуванию.

Тепловая стерилизация имеет наибольшее промышленное значение, является основным и наиболее надежным способом сохранения пищевых продуктов. Это самый удобный и универсальный метод консервирования. Законсервированные этим способом продукты могут сохраняться длительно, так как находящиеся внутри тары с продуктом возбудители порчи уничтожаются, а из-за герметичности тары вторичное обсеменение микроорганизмами невозможно. Разработка научно-обоснованного (оптимального) режима заключительной тепловой обработки консервируемых пищевых продуктов (стерилизации, пастеризации) позволяет свести к минимуму химические изменения в пищевом продукте и сохранить практически полностью естественные свойства сырья. В этом смысле

тепловая обработка продуктов в герметичной таре выгодно отличается от других методов консервирования.

Нами были разработаны режимы стерилизации и пастеризации для широкого ассортимента консервированных продуктов питания в различных видах полимерной тары. Ассортимент продукции включает в себя мясные консервы (паштетная группа), соусы на плодовоовощной и грибной основах, овощные консервы гетерогенного состава, первые и вторые обеденные блюда, соки, нектары и напитки. Параметры режимов тепловой обработки, определялись и рассчитывались в зависимости от вида консервируемой продукции, производительности технологической линии, вида используемой потребительской тары, а также от вместимости тары. Так как основной характеристикой консервов является величина активной кислотности, то в том случае, когда ее значение составляет 4,2 и более, температура стерилизации для этих продуктов должна быть больше 100°C, так как сначала необходимо уничтожить споры самого опасного, термостойкого возбудителя микробиологической порчи консервов *C. Botulinum*, токсин, которого у людей вызывает отравления с летальным исходом. Температурный уровень, разработанных режимов стерилизации, находится в интервале 118 – 121°C и для реализации таких температур могут использоваться автоклавы и стерилизаторы различных марок и конструкций.

Выводы

1. Согласно действующему регламенту по разработке режимов стерилизации и пастеризации консервов, в производственных условиях были изготовлены опытные партии консервов, в количестве не менее 1000 упаковок, каждого ассортимента. После хранения партий готовой продукции в складских условиях в течение 3 месяцев был осуществлен контроль физико-химических и органолептических показателей партий образцов консервов на соответствие действующей нормативно-технической документации, а также выполнен микробиологический контроль консервов на промышленную стерильность. Разработанные режимы пастеризации и стерилизации утверждены в установленном порядке и переданы предприятиям-заказчикам, для использования в производстве.

Поступила 11.2012

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Флауменбаум, Б.Л. Основы консервирования пищевых продуктов [Текст] / Б.Л. Флауменбаум, С.С. Танчев, М.А. Гришин // Учебник. - М.: Агропромиздат, 1986. - 496 с.
2. Технология консервирования плодов, овощей, мяса и рыбы [Текст] / А.Ф. Фан-Юнг, Б.Л. Флауменбаум, А.К. Изотов и др. - М.: Пищевая пром-сть, 1980.- 320 с.
3. Бабарин, В.П. Справочник по стерилизации консервов [Текст] / В.П. Бабарин, Н.Н. Мазохина-Поршнякова, В.И. Рогачев. - М.: Агропромиздат, 1987. - 320 с.

УДК 338.48 – 027.1: 331.45

НЕТРЕБСЬКИЙ О.А., д-р техн. наук, професор, КУПРИНА І.О., магістр

Одеська національна академія харчових технологій

ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС: АКТУАЛЬНІСТЬ, ДИНАМІКА РОЗВИТКУ, ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ ТА ОХОРОНИ ПРАЦІ

У статті розглянуті актуальність, динаміка, проблеми розвитку безпеки та охорони праці, виконана аспектація проблем безпеки та охорони праці в туристичній індустрії.

Ключові слова: безпека, охорона праці, туристичні послуги, імідж, аспект, тенденція, конкурентоспроможність.

The article shows actuality, the dynamics and problems of tourist business development, problems of occupational safety. Aspectation of problems of occupational safety in tourist industry is accomplished.

Keywords: occupational safety, tourist service, image, aspect, tendency, competitiveness.

Політика інтеграції України у Євросоюз сприяє появленню нових економічно і екологічно більш перспективних галузей народного господарства, котрі у цивілізованому світі займають гідне місце не тільки у економіці країни, а й у формуванні позитивного образу, іміджу держави. Для України це особливо важливе, тому що вже не одне десятиліття за межами Європи її вважають сателітом Росії.

В роботах вітчизняних вчених світовий туризм розглядається як високо розвинута галузь, що сприяє розвитку країн, регіонів світу. Л.П. Дядечко у своїх роботах зазначив, що «нині туризм у світовій економіці займає провідні позиції» [1]. За оцінками Всесвітньої туристичної організації (ВТО), ще наприкінці 2000 року туризм зайняв перше місце серед галузей світового господарського комплексу за обсягом експорту товарів і послуг. У сфері міжнародного туристичного обміну річний обіг склав понад 2 трлн. дол. США. На туризм припадає приблизно 12 % загально світового національного продукту, 7 % світових інвестицій. Ще в 1996 році за валютними надходженнями туризм обійшов експорт нафтопродуктів, телекомунікаційного устаткування, автомобілебудування і всіх інших видів послуг [1].

Проблемам становлення та функціонування ринку туристичних послуг, присвячено праці багатьох вітчизняних і закордонних вчених, таких як, Маккензі Дж., Дваєра Л.В., Головінець, С. Гаврилук, І. Школа, В. Данильчук, Ю. Мазур, О. Любіцева, В. Куценко, В. Полюга, Ю. Забалдіна, О. Єрмоленко, О. Бабарикіна, Ю. Гуменюк, І. Давиденко та інші. У своїх працях автори розглядають різні аспекти суті, функцій та особливостей ринку туристичних послуг, але не до кінця розкритими залишаються питання особливостей розвитку туристичного ринку та безпеки і охорони праці в туристичній індустрії України.

Мета даної роботи полягає у дослідженні проблем розвитку та функціонування туристичних послуг в Україні та аспектації проблем безпеки та охорони праці в туристичному бізнесі.

Досягнення поставленої мети припускається в процесі рішення наступних наукових задач:

- історичні передумови розвитку туристичного бізнесу в Україні;
- динаміка розвитку туристичного бізнесу;
- проблеми розвитку та функціонування туристичних послуг;
- аспектація проблем безпеки та охорони праці в туристичній індустрії.

В Україні налічуються більше 100 пам'яток історично-культурного значення, об'єктів Всесвітнього наслідування ЮНЕСКО: Софіївський собор, історичний центр Львова, резиденція митрополитів Буковини, Карпатський та Шацький національні природні парки, біосферний заповідник «Асканія-Нова», численні дендропарки, стародавні міста – Херсонесу, Ольвії, Тіри, які всі заслуговують уваги туристів зі всього світу. Особливо треба приділити увагу наступним історичним пам'ятникам. Києво-Печерська Лавра (м. Київ), була створена у 1051 році. Два мандрівники збудували підземне місто з могутніми стінами, що закривали собою собори, церкви, дзвіниці, входи в безліч печер. Зараз Лавра є найбільшим православним монастирем України. Софія Київська (м. Київ) – один з багатьох пам'яток архітектури, який зберігся до наших днів. На початку XI століття вона була закладена князем Ярославом Мудрим, налічує 260 кв. метрів мозаїки і 3000 кв. метрів фресок. Це найбільша і унікальна колекція подібної живопису епохи раннього сере-

дньовіччя Європи, що змогла встояти руйнування багатьох нападників. Чудовий дендропарк «Софіївка» (м. Умань, Черкаська область) граф Станіслав Потоцький побудував у 1802 р. для своєї чарівної дружини Софії. На побудову парку пішло 6 років. Відмінний стан парку приваблює сюди щороку велику кількість туристів. Заповідник «Кам'янець» (Кам'янець-Подільський, Хмельницька область), прекрасний пам'ятник фортифікаційного архітектурного інтернаціоналізму – Кам'янецька фортеця. Зараз у стінах фортеці проводять безліч лицарських турнірів і фестивалів. Так само Кам'янець-Подільський полубили учасники повітряних видів спорту. Щороку в травні десятки повітряних куль пролітають над кріпосними стінами заповідника «Кам'янець». Херсонес (м. Севастополь) був залишений нашому народу греками біля 2000 років тому. Зараз кожен може побачити його руїни у розкопках археологів. Потьомкінські сходи (м. Одеса), відомі сходи, довжиною 142 м, що поєднують центр міста з морським вокзалом. Князь Воронцов розпорядився побудувати сходи в подарунок своїй дружині Єлизаветі. На сьогодні сходи складаються зі 192 сходинок.

Розвитку туристичних послуг в Україні сприяли закон України «Про туризм», указ президента України «Про основні напрями розвитку туризму в Україні з 2002 до 2010 року», згідно яких необхідно визначити проблеми розвитку туристичної галузі, розглянути основні напрями по їх вирішенню і перетворити туризм у одно з джерел поповнення державного та місцевих бюджетів [2, 3, 4]. Загальна сума коштів, використаних у 2003 році за програмою розвитку туристичного ринку, становить майже 12 млн. грн. На жаль, впровадження даної програми не надало очікуваного результату поліпшення туристичної індустрії, хоча в Україні налічуються більше 100 пам'яток історично-культурного значення.

На сьогоднішній день сфера послуг в Україні не досягла бажаного рівня. В ній зайнято лише близько 27 %, тоді як у розвинених країнах цій показник становить 70-75 % (рис. 1). Покращення ситуації в цій галузі сьогодні можливо динамічним розвитком туризму, який розглядається як одним з найбільш перспективних напрямів структурної перебудови економіки.

Результатом виконання програми розвитку туризму в Україні став результат зростання кількості туристів, що відвідали Україну, над кількістю туристів, що виїхали за кордон з метою відпочинку (рис. 2) [5]. В 2006 році Україна була представлена на 12-ти міжнародних туристичних заходах за кордоном, зокрема в Австрії, Іспанії, Ізраїлі, Російській федерації.

Незважаючи на існуючі кризові явища кількість іноземних громадян, які відвідали Україну за весь період протягом 2000-2011 рр. майже у 2 рази перевищує кількість громадян України, які виїхали за кордон з метою туризму. Також необхідно зазначити, що в період з 2010 по 2012 рр. намітилася позитивна тенденція до збільшення кількості іноземних громадян, які відвідали Україну з метою туризму, це зумовлено в першу чергу проведенням в Україні чемпіонату Євро-2012. Позитивна динаміка туризму сприяла і росту туристичних закладів для обслуговування та надання певних комфортних умов щодо іноземних громадян та громадян України, а саме: готелів, костелів, кемпінгів, ресторанів, кафе тощо. Особливого розвитку вона набула під час підготовки футбольного чемпіонату Євро-2012 в Україні (рис. 3) [5]. На наступний момент туристична та курортна сфера України нараховує більше 8,7 тис. туристичних підприємств, в

Рис. 1. Структура економіки України за галузями за 2010-2011 рр.

тому числі 4,3 тис. ліцензованих туристичних операторів та туристичних агенцій, 3,3 тис. санаторно-курортних закладів.

За результатами покращення діяльності туристичної індустрії в Україні в період з 2010-2012 рр. можна відмітити, що туристичні заклади (агента, оператори) стають надійними організаціями, ліцензованими, та такими, що надають своїм споживачам послуги конкурентоспроможні, з якістю та ціною порівняними з європейськими.

В результаті наведених досліджень можна констатувати, що галузь народного господарства, котра динамічна розвивається, може зайняти достойне місце в економіці держави і робити позитивний вплив на формування її позитивного іміджу. Але для сталого розвитку туристичної галузі треба розв'язати деякі проблеми, які вже в наступний період знижують темпи її розвитку.

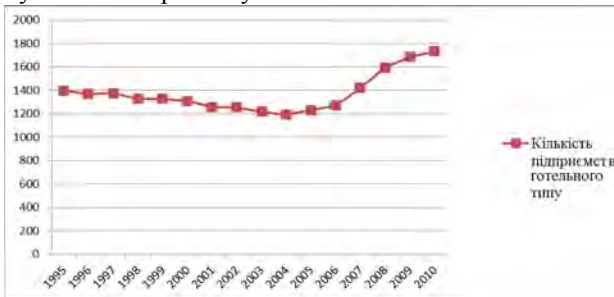

Рис. 3. Кількість підприємств готельного типу на протязі 1995 – 2010 рр.

В динаміці сучасної туристичної галузі України можна виділити наступні проблеми, що стримують її розвиток, а саме:

- відсутність розгалуженої системи інформаційно-рекламного забезпечення діяльності галузі та туристичних представництв за кордоном;
- наявність нецивілізованих умов перетину кордону та несприятливий візовий режим для іноземних туристів;
- недосконалість податкового законодавства, що не сприяє вкладенню інвестицій в інфраструктуру туризму та санаторно-курортний комплекс;
- значно перевищуючий середньоєвропейський рівень ризику життя при наданні туристичних послуг;
- різновідомча підпорядкованість туризму та санітарно-курортного комплексу;
- високий ступінь сезонного попиту туристичних послуг;
- проблеми тіньової економіки, тощо.

Щодо наявності проблем нецивілізованих умов перетину кордону та несприятливого візового режиму для іноземних туристів можна відмітити, що за період незалежності нашої країни умови візового режиму постійно покращуються, але зони перетину кордону часто не відповідають як есте-

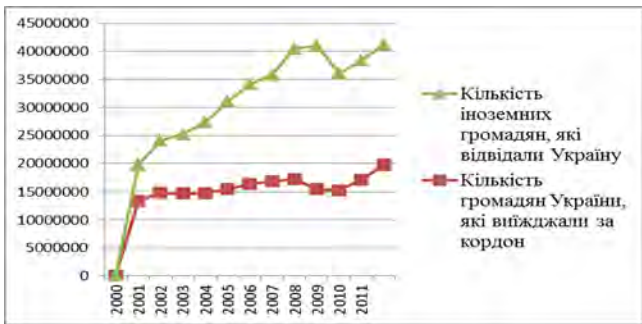

Рис. 2. Динаміка в'їзних та виїзних громадян задля туризму в Україні з 2000-2011 рр.

тичним нормам, так і нормам охорони, безпеки, екології тощо. У невеликих зонах перетину кордону ще можна бачити інфраструктуру, яка не відповідає сучасним нормам. Але держава всіляко сприяє її покращенню. Так, у великих містах, особливо в тих, де проводились матчі ЄВРО -2012 (Київ, Донецьк, Харків, Львів) значно покращена інфраструктура аеропортів: збільшена кількість терміналів прийому та обслуговування туристів; збільшена зона відпочинку та очікування вильотів; покращена якість злітних смуг літаків; в м. Одеса почалось будівництво нового сучасного терміналу тощо. Щодо візового режиму необхідно відмітити, що для в'їзду в Україну більшість іноземних туристів повинні надавати ваучери від готелів, інформацію щодо цілі поїздки та копії паспортів. Його спрощення на наступний час вже досягається введенням безвізового режиму з деякими державами. Держтуризм курортів вже вніс пропозиції по збільшенню кількості країн, з якими встановлюється безвізовий режим в'їзду їх громадян до України. Але такі дії можуть призвести до масової міграції до України. Тому необхідно посилити вимоги, що підтверджують матеріальне становище туриста та інформацію щодо цілі поїздки задля безпеки вітчизняних та іноземних громадян. Вжити заходи в подальшому можуть поліпшити привабливість пропозиції туристичних послуг для іноземних туристичних організацій, туристів та сприяти збільшенню туристичних потоків до України і покращенню співробітництва з іншими країнами.

Іншою, та однією із важливих проблем туристичної галузі є недосконалість податкового законодавства та проблеми тіньової економіки, які не сприяють залученню інвестицій в інфраструктуру туризму та санаторно-курортні комплекси. За розрахунками фахівців ця галузь економіки при сприятливій податковій ситуації могла б приносити більш 4 млрд. дол. США в державну скарбницю у вигляді податків. Через це у 2012 році було введено багато значних змін у Податковий Кодекс України, що значно поліпшило умови щодо приваблення іноземних інвесторів задля покращення інфраструктури держави. Але це питання досі ще залишається відкритим та потребує подальшого вдосконалення з боку держави. Треба відмітити, що за даними ВТО у 2010 році такі країни як Німеччина, США, Китай, Великобританія, Франція, Італія та Росія отримали звання ТОП – 10 держав за вкладанням інвестицій у розвиток міжнародного туризму. Ці держави покращують своє законодавство та управління сферою туризму задля розвитку галузі та збільшення виїзного та в'їзного туризму. Україна в свою чергу робить лише перші шляхи до покращення. Необхідно відтворити найбільш сприятливі умови роботи підприємств, вирішити проблеми тіньової економіки та вдосконалити податкове законодавство задля інвестиційної привабливості.

Проблеми охорони та безпеки туристів в нашій державі створюють одну з головних проблем розвитку туристичної галузі. Так, рівень ризику життя при наданні туристичних послуг в Україні значно перевищує середньоєвропейський рівень. Нерозвинуті транспортні шляхи, проблема з автомобільними дорогами, транспортом, авіаперевізниками, страховими компаніями часто створюють великий ризик життя туриста, які знаходяться на території України. Жоден з історичних пам'ятоків культури не зможе залучити іноземних громадян до країни з нерозвинутою системою охорони та безпеки туристів. Ця проблема сьогодні являється найгострішою та найактуальнішою у розв'язанні проблеми розвитку туристичної галузі України.

Різновідомча підпорядкованість туризму та санітарно-курортного комплексу говорить про неможливість держави контролювати туристичну галузь та всіляку регулювати її діяльність. На сучасному етапі розвитку України, особливо в умовах адміністративної реформи, актуальними стають питання щодо створення ефективної структури управління туристичною галуззю на всіх рівнях, з чіткою визначеними повноваженнями на кожному її рівні. Для цього необхідно віднести галузь до одного виконавчого органу, ввести обов'язкове ліцензування діяльності організацій, залучити до роботи спеціальну службу контролю роботи організацій туристичної галузі. Це дозволить швидко та якісно реагувати на проблеми порушення правил та обов'язків організацій перед громадянами, державою та іноземними туристами, розширити та розвинути якість надання туристичних послуг, виробництва сувенірної продукції, рекламної діяльності тощо.

Україна відноситься до держав з високим ступенем сезонного попиту туристичних послуг. Вона може представити іноземним громадянам як зимній туризм (природні умови Закарпаття та Прикарпаття дозволяють приймати туристів на гірськолижних курортах, термальних джерелах тощо), так і літній туризм (АР Крим, Одеська обл. дозволяють приймати туристів влітку та забезпечити у цей період великою кількістю екскурсійних програм та санаторно-курортних лікувань відвідувачів). Україна може стати курортом рівня Кіпру або Анталійського узбережжя та гідним конкурентом відомих гірськолижних курортів. Але інфраструктура нашої держави не розвинута широко, як наприклад, близькі до нас Туреччина та Болгарія. Тому в першу чергу ми потребуємо залучення інвестицій в розвиток інфраструктури туристичних закладів, покращення умов охорони і безпеки та поступового виходу на міжнародний ринок туристичних послуг.

Динамічний розвиток туристичної галузі України потребує не тільки розвитку її інфраструктури, а й безпеки життєдіяльності і охорони праці у всій туристичній індустрії. Причому для забезпечення стабільного розвитку вони повинні мати пріоритетний характер розвитку.

Ідентифікація небезпечних та шкідливих факторів згідно ГОСТ 12.0.003-74 ССБТ «Опасные и вредные производственные факторы. Классификация» показує, що в туристичній індустрії практично всі суб'єкти та об'єкти підпадають

під вплив потенційно небезпечних та шкідливих факторів усіх груп класифікації. Тому при роботі туристичної індустрії застосовуються різноманітні страхові заходи. Суб'єкт галузі надає об'єктам страхові контракти при здійсненні виїзного та в'їзного туризму громадянами нашої держави, та іноземні туристичні комплекси надають страхові контракти особам – громадянам іноземної держави в залежності від категорії ризику, віку, терміну та області розповсюдження (держави, на які розповсюджуються страхування об'єкта). Дуже цікавим залишається питання ризику життя в туристичній галузі, як в нашої країні, так і в передових державах світу. Можна відмітити, що в більшості розвинутих країнах, де туристична індустрія посідає одне з головних місць в економіці держави (такі, як Туреччина, Туніс, ОАЄ, тощо), безпеці та охороні праці приділяють достатньо уваги. Тому задля покращення економічної значимості саме цієї галузі в Україні в першу чергу необхідно вирішувати питання безпеки і охорони праці. Відвідувачі, тобто туристи, повинні відчувати надійність та спокій у відвідуванні державі, бути упевненими у політичній, техногенній та екологічній ситуаціях, надійності авто-авіаперевізників, функціонуванні готельних комплексів тощо. Питання безпеки життєдіяльності є першочерговими в становленні туристичної галузі України. Вони не повинні допускати, як наприклад, масові туристичні проблеми у Єгипті та Таїланді – не розвинуті транспортні шляхи, велика кількість аварій туристичних автобусів, нещасні випадки під час екскурсій, на відпочинку в готелях, барах, ресторанах тощо.

Питання безпеки надання туристичних послуг може бути значно підвищені при забезпеченні потреб цього ринку праці у висококваліфікованих спеціалістах в галузі туристичної індустрії. Тому це зумовлює організацію процесу надання якісної освіти в державних вищих навчальних закладах (ВНЗ). Поступове поповнення ВНЗ висококваліфікованим викладацьким складом дозволяє отримувати ліцензії на підготовку спеціалістів за напрямом «Туризм» та «Готельно-ресторанна справа». В Одеській національній академії харчових технологій вже підготовлюють висококваліфікованих спеціалістів за цими двома витребуваними напрямками підготовки задля покращення становлення туристичної індустрії в нашій державі і структурної перебудови економіки України. Проведенні дослідження дозволяють зробити наступні висновки:

1. Туристична галузь України за останні роки піддається розширеному відтворенню, розвитку та сучасному удосконаленню, що позитивно впливає на імідж, інвестиційну привабливість та економічну діяльність держави в цілому.

2. Аналіз ризиків життя в туристичній галузі в розвинутих державах світу свідчить про те, що в Україні він залишається високим і потребує зниження.

3. Сталий розвиток туристичної галузі потребує розв'язання низки проблем і особливо питань безпеки та охорони праці.

Поступила 11.2012

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дядечко, Л.П. Економіка туристичного бізнесу [Текст] / Л.П. Дядечко // К.: Центр учбової літератури. – 2007. – 224 с.
2. Закон України «Про туризм» № 324/95-ВР від 15.09.1995р.: за станом на 4 серпня 2011 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Режим доступу до закону: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
3. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» № 1775-III від 01.06.2000р.: за станом на 7 серпня 2011 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Режим доступу до закону: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
4. Постанова про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002-2010 роки за станом від 29 квітня 2002 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Режим доступу до закону: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/583-2002>
5. Туристичні потоки [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України // Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2011_u.htm.